

Akademisk ytringsfrihet og klok ledelse

God ytringskultur må bygges nedenfra – hver dag

Medlemsmøte Forskerforbundet USN

Hvorfor dette temaet?

- Kierulf-utvalgets NOU
 - Flere enkeltsaker i offentligheten
 - Hva ønsker vi at USN skal gjøre?
«Bygges nedenfra hver dag»
- Innspill som HTV og lokallaget kan ta med seg?

Tekst:

Joar Hystad

joar.hystad@khrono.no

Publisert Tirsdag 08.11.2022 - 10:54

Tirsdag publiserte Scholars at Risk (SAR) **årets Free to think-rapport**, som er basert på tall fra 1. september 2021 til 31. august 2022.

Organisasjonen har i løpet av dette året dokumentert 391 angrep på høyere utdanningsmiljøer. Angrepene fordeler seg over 65 land og ulike områder.

Et annet hovedfunn i den ferske rapporten er at respekten for akademisk frihet fortsetter å falle i de aller fleste land, noe den har gjort hvert år siden 2011.

Ifølge Academics Freedom Index (AFi) er den mer enn halvert i land som Hong Kong, India og Nicaragua, og sterkt fallende i ytterligere 16 land.

FAKTA

Scholars at Risk (SAR)

Mandat Kierulf- utvalget

- 20.07.2021-01.03.2022
- Hvorfor AY er viktig
- Beskrive mulige trusler
- Vitenskapelig ansatte i UH-sektoren.

Noen hovedpoenger

- Grunnloven §100, UH-loven §1-1c og §1-3c.
- Sannhetssøken
- Kjennetegnet ved krav til kvalitet; ikke rettslig, men faglig
- Akademia har en forpliktelse til å skape størst mulig handlingsrom for bruk av den akademiske ytringsfriheten
- ... forutsetter at andres ytringer ikke møtes med taushet
- Også ytringer man er dypt uenige i har sin plass i offentligheten
- Erklæring om AY (s. 9)
- Ytringsvettregler (s. 10)
- Noen forslag til endringer av UH-loven (s. 13)
- Kultur, klok ledelse, åpenhet og bevisstgjørende samtaler er avgjørende for god ytringskultur. Slik kultur må bygges nedenfra. Krever tid, energi, kompetanse og stadig vedlikehold. Fortløpende og gjentatt dilemmatrening.

Noen utfordringer

- Lite kollegialt debattklima
- Konformitetskultur
- Kanselleringskultur
- Hardt debattklima, særlig for kontroversielle vitenskapelige temaer
- Opplevd ytringsfrihet kan krympe når man tenker man må tenke nøye gjennom hvordan uttalelser vil påvirke samarbeidsrelasjoner og tilgang til forskningsressurser
- Trend at UH-sektoren definerer seg med halvt politiske slagord og «kjerneverdier» - kan begrense muligheten til å utfordre/ problematisere slike verdier
- Formidling er i mindre grad enn undervisning og forskning fanga opp av styringsparametere (eneste unntak: BOA). Flere av de ansatte og studenter formidler ikke eller formidler i beskjedne grad, men formidling er ikke et oppdrag man fritt kan velge bort
- Politiske, strukturelle og faglige prioriteringer nasjonalt og lokalt.

[Utfordringene] handler i liten grad om at noen med makt nekter andre å ytre eller la seg informere om det de vil. De peker ikke på problemer med ytringsfrihet, men med ytringsrommet. De har på ulike måter en nedkjølende effekt på hva akademikere ønsker å formidle. Slik bidrar de til den mest effektive formen for sensur: Selvsensur. Selvsensuren kan skyldes noe så enkelt som at det rett og slett ikke lønner seg å formidle. Tid er et knapphetsgode. Når det eneste som egentlig teller for å komme seg opp og frem i akademia, er tunge publikasjoner og undervisning, er det ingen grunn til å bruke tiden sin på noe annet. Hvorfor formidle hvis det bare gjør at man rykker tregere opp? Selvsensuren kan også skyldes ulike former for motstand, som gjør det farlig, ubehagelig eller ulystbetont å bruke sin akademiske ytringsfrihet.

Samtidig er akkurat dette ubehaget en forutsetning for i det hele tatt å drive akademisk virksomhet, og en sentral oppgave for fagfellesskapene bør nettopp være å dyrke og belønne meningsbrytning: Vitenskapen kan bare utvikles ved at noen orker og vil utfordre tenkemåter og antatte sannheter. Og et opplyst samfunn og kunnskapsbaserte offentligheter forutsetter at noen – helst mange – formidler kunnskap ut fra institusjonene, og deltar i diskusjoner utenfor fagfellesskapene. Det betyr at akademikere må ha et bevisst forhold til impulsen til selvsensur, og tåle en del ubehag og likevel formidle.

Noen forslag fra utvalget

- Enkel formidlingsindikator
- Aktiv fremelsking av AY på institusjonsnivå
- Erklæring om AY (s. 97) som utg.pkt for diskusjon på institusjonene

«Ytringsfriheten verner også pinlige, uakseptable, umoralske, ubehagelige, sjokkerende og fornærmende ytringer. Institusjonene kan regulere tid, sted og format for aktiviteter på en måte som legger til rette for ordnet diskusjon, men dette skal ikke begrense fri og åpen debatt. Det er opp til vitenskapelig ansatte og studenter, ikke til institusjonene, å heie ytringer frem eller gå i rette med dem og møte dem med argumenter. Akademisk diskusjon forutsetter at andres ytringer ikke møtes med taushet. Den forutsetter anerkjennelse av at også synspunkter man er dypt uenige i, har en plass i offentligheten.»

- Klok ledelse
- Kunnskap, dilemmatrening, medietrening
- Belønning for formidling.

DEBATT • KRISTIN GREGERS ERIKSEN

Problematisk beskrivelse av «kanselleringskultur» i Kierulf-rapporten

I rapporten om akademisk ytringsfrihet pekes det på «kanselleringskultur» som en trussel. Likevel bidrar Kierulf-utvalgets bruk av begrepet til en potensiell utdefinering av visse stemmer.

- 1. Bruk ytrings- og informasjonsfridommen din, også utanfor fagfellesskapa.**
- 2. Ver modig, sakleg, ærleg og nøye med fakta.**
- 3. Søk sanninga, støtt dei som formidlar, og ønsk motstemmer velkommen.**
- 4. Ver ein open lesar og lyttar, ein rimeleg og raus kollega.**
- 5. Tolk argumenta til meiningsmotstandarar på best mogleg måte – for dei.**
- 6. Ta ballen, ikkje spelaren. Bruk fleire argument, færre karakteristikkar.**
- 7. Det går an å vere vennleg, sjølv om du er ueinig.**
- 8. Feil kan vere viktige. Anerkjenn dei, hos deg sjølv og andre.**
- 9. Vend i tide. Å endre syn er inga skam, det er ei akademisk dygd.**
- 10. Presenter deg med omtanke, du er ein ambassadør for akademia.**

Hørings svar fra FF

- Tatt lett på noen strukturelle forhold, f.eks. forskningsfinansiering. Flere av truslene mot AY er strukturelle:

«I dagens situasjon er det imidlertid vår vurdering at mer subtile former for konformitetspress mot forskningen fra offentlige myndigheter, forskningsråd, institusjonsledelse og andre aktører i forskningens omverden som kontrollerer strategiske ressurser utgjør et større potensielt problem for vitenskapelig ansattes ytringsfrihet enn det som utgår fra identitetspolitisk aktivisme og kanselleringskultur.» (Fra *Et ytringsklima under press*, 2021, s. 100)

- Midlertidighet og AY: kun 50% av alle vitenskapelig UH-ansatte er fast ansatt
- Problematikk gjerne innenfor oppdragsforskning – hva sier PR-politikken ved USN? Hvilke begrensninger setter den, f.eks. immaterielle rettigheter – å eie sitt eget materiale?

USN har
kommunikasjonsstrategi
(2019-2022)

- Det er rektor eller den han/hun bemyndiger som uttaler seg på vegne av USN
- Dekanene uttaler seg på vegne av egne fakultet
- Alle ansatte har ansvar for kommunikasjon og informasjon innenfor sine saks- og ansvarsområder
- USN sine kommunikasjonsaktiviteter skal hvile på verdiene «demokrati», «åpenhet» og «medvirkning».

Norce-avtalene kan være i strid med regelverket

De nye arbeidsavtalene som gir Norce-konsernet en generell rett til ansattes åndsverk, kan være i strid med regelverket. — Forskeres rettigheter er mer beskyttet, sier jussekspert.

Veileder om deling av digitale læringsressurser på innspillsrunde

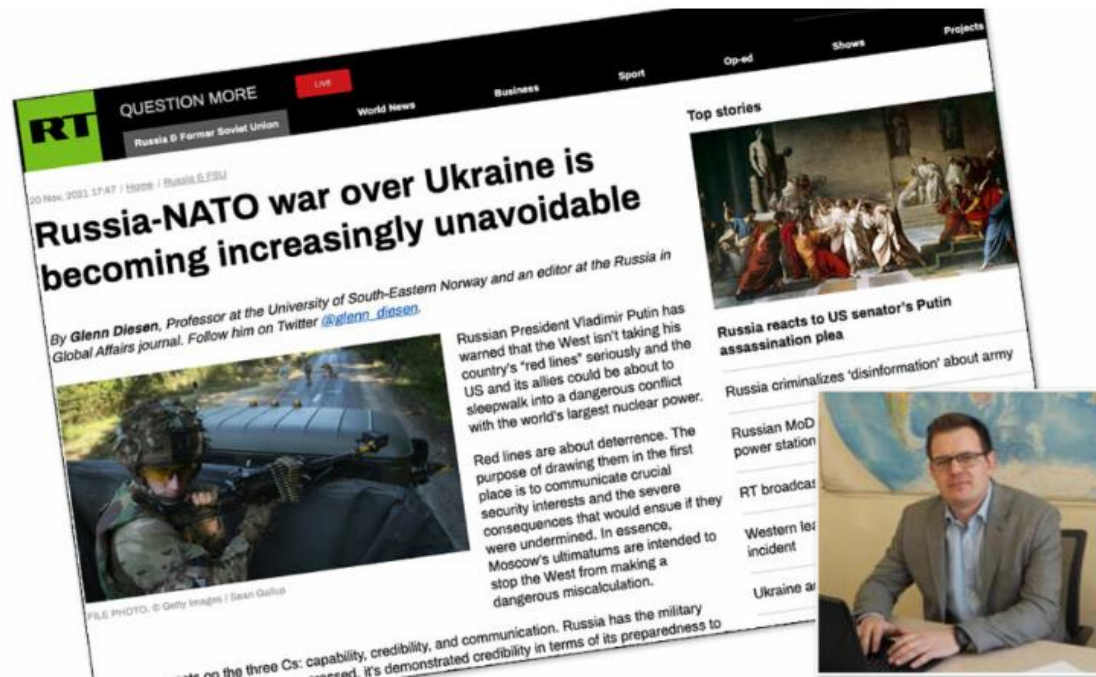
Universitets- og høghskolerådets styre opprettet i 2021 en arbeidsgruppe som fikk i oppdrag å utarbeide en veileder om deling av digitale læringsressurser. Nå er et

|

KRIGEN I UKRAINA

Kritiseres for å skrive i statlige, russiske RT: – Uakademisk, svarer professor

«Respektable akademikere har ikke noe der å gjøre», sier forskerkollega. Professor Glenn Diesen sier på sin side at han ikke vil slutte å sende innlegg til russiske kanalen RT.

KRENKET STUDENT VARSLET

Professor fikk munnkurv etter vits om tyske turister

En student følte seg trakassert og klaget inn professoren for vitsing om tyske turister. Universitetsledelsen i Bergen beklaget uttalelsene på vegne av professoren. Nå vil professoren ha en unnskyldning.

[Kultur](#) | [Utdanning](#)

KHiO-studenter krever «avkolonisering» av pensum

Over 130 studenter har skrevet brev til skolen. Rektor sier seg enig i kritikken.

NTNU ville sparke ham – nå får han mer i lønn og nærmere en million i sluttpakke

Sluttavtalen med førsteamanuensen vil koste universitetet nærmere fem millioner kroner over fem år.

Hanne Bernhardsen Nordvåg
Journalist

Publisert 10. des. 2021 kl. 10:40
Oppdatert 10. des. 2021 kl. 20:10

Flere screenshots av private meldinger på Facebook fra professor ved Universitetet i Stavanger, Nils Rune Langeland og student ved Universitetet i Oslo, Marta Kjos Fonn, har blitt lagt ut på sosiale medier. Langeland spur blant annet om han kan kjøpe trusene hennes, og om hun liker rimming. Foto: Ketil Blom Haugstulen/Universitas

Langeland sendte grove meldinger til kvinner

Flere grove meldinger sendt fra professor ved Universitetet i Stavanger, Nils Rune Langeland, til ulike unge kvinner, har blitt lekket ut i sosiale medier. Universitetsledelsen ser alvorlig på meldingene, og kaller inn professoren til samtale.

Markedets beste fagsystem for advokater

Legal 365 gjør din advokathverdag enklere.
Fullt integrert med Microsoft 365.

Tidligere politimann Stein-Robin Kleven Bergh (t.h.) sammen med sin advokat Hugo Rolf Hansen under ankesaken i Borgarting lagmannsrett. (Foto: Scanpix)

Høyesterett lot dommen mot avskjediget politimann stå

I en prinsipiell sak ble politimannen Stein-Robin Kleven Bergh avskjediget for facebookskriverier om innvandring og muslimer. Ankeutvalget har nå nektet å fremme anken.

«For politiet, som er samfunnets maktapparat, er tillit til at samfunnsoppdraget blir utført på en måte der alle behandles likt uavhengig av etnisitet, religion mv. av avgjørende betydning.»

Spørsmål

- Har du erfaringer ved USN som kan relateres til noen av poengene i Kierulf-utvalgets rapport?
- Hva med noen av de casene som er nevnt?
- Hvordan opplever du takhøyden for å ytre seg?
- Har du innspill til kommunikasjonsstrategien v/USN?
- Har du eksempler på klok ledelse, ev. det motsatte?
- Hva kan du gjøre for at erklæring om AY og ytringsvettregler blir omsatt i praksis?
- Hva med din(e) leder(e)?
- Hva kan FF gjøre? Din tillitsvalgt, lokallagsleder, HTV, lokallagsstyret?
- Hva med FF sentralt?